

ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ МІСТА ШЛЯХОМ ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОГО ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

Ю. І. ГАЙКО, Е. А. ШИШКІН,

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова (м. Харків, Україна)*

E-mail: kafedrambg@i.ua

Визначення етапу життєвого циклу міста є найважливішим засобом оцінки стану і перспектив розвитку міської території, основою для вироблення управлінських рішень і вибору стратегічних пріоритетів політики міської влади.

Життєвий цикл міста – це послідовність фаз зародження, зростання, зрілості і спаду, які змінюють одна одну і рушійною силою яких є циклічність розвитку функціональної спеціалізації, що забезпечує взаємодію зовнішнього середовища та основних елементів міської економіки.

Саме функціональна спеціалізація утворює своєрідний соціально-економічний «портрет міста» в певну історичну епоху. «Функція міста» відображає взаємозв'язки міста з зоною свого ближнього оточення, іншими містами, господарськими агентами і місцевим співтовариством, що діють на міській території. Таким чином, функціональна спеціалізація є інструментом включення міста в зовнішнє середовище і її адекватності, з одного боку, вимогам зовнішнього середовища, а з іншого – інтересам міського соціуму – фактором тривалої позитивної динаміки міського життєвого циклу. Нові потреби суспільства вимагають появи нових функцій, які виконуються містами в системі господарства та розселення, що в свою чергу детермінує появу нових і відмирання старих елементів міської економіки.

Між життєвим циклом міста за критерієм зміни його величини (чисельності населення) та зайнятості населення є безпосередній зв'язок. Великі міста стають особливо привабливими для зайнятості на стадії свого зростання, оскільки мають вільні робочі місця та інвестиційну підтримку підприємництва. Водночас динаміка зайнятості, що відповідає циклу економічної (ділової) активності, впливає на соціально-економічний розвиток і конкурентоспроможність міста. Знання стадії (фази) життєвого циклу, на якій перебуває те чи інше місто, важливо для прогнозування його подальшого соціально-економічного розвитку, зокрема розроблення програм зайнятості населення.

Реалізацію зовнішніх, містоутворюючих функцій забезпечує сукупність галузей, фірм, корпорацій, підприємств, організацій, які формують містоутворюючий комплекс економіки міста. Чим більше місто,

чим вище ступінь диверсифікації його діяльності, тим більше число господарюючих суб'єктів беруть участь в реалізації його містоутворюючих функцій. І якщо для мономіст, дійсно, життєвий цикл буде визначатися життєвим циклом містоутворюючого підприємства, що формує міську містоутворюючу базу, то для міст з диверсифікованою структурою економіки циклічність буде визначатися ефективністю управління «портфелем міських функцій», що включає зростаючі, стабільно функціонуючі і відмираючі елементи міської економіки.

Таким чином, саме завершення життєвого циклу зовнішньої функціональної спеціалізації, що сформувалася в місті є критичним моментом з точки зору визначення подальших перспектив міського розвитку. Перехід і протікання завершальної частини життєвого циклу буде відрізнятися істотною специфікою у міст різного розміру, що діють в різних природно-кліматичних умовах, з різними видами господарської спеціалізації. Разом з тим цілі розробки політики реабілітації міст, що вичерпали колишній вид зовнішньої спеціалізації, настійно вимагають обґрунтування як загальних теоретико-методологічних положень, що визначають закономірності функціонування міст на завершальній стадії життєвого циклу, так і конкретних методичних рекомендацій і практичних рішень з відродження різноманітних типів міських поселень, які утворюють сучасну систему міського розселення.

Місто, яке не здатне керувати об'єктивними процесами функціональної трансформації, або протистояти тим процесам, вплив на яких для міської влади обмежений, рано чи пізно прирікає себе на перехід до завершальної фази життєвого циклу. Моніторинг соціально-економічного та екологічного стану міст дозволяє виділити міста, показники розвитку яких істотно гірше, ніж в середньому по країні або по відповідному регіону.

Вибір стратегії міської реабілітації повинен стати результатом узгоджених системних взаємодій між державним, регіональним, місцевим рівнем управління, провідними підприємствами містоутворюючого комплексу міста і компаніями, холдингами, до складу яких вони входять.